

2019-2020

Maharashtra Political Science & Public Administration Commission
VICCHAR MANTHAN

National Research Journal of Political Science and Public Administration

(A Peer Reviewed Journal)

October 2019

ISSN-2347-9639

Vol. - 7, No - 3

Issue - 21

♦ Peer Reviewed Committee ♦
Prin. Dr. P. D. Deore (Chief Editor)

11, Shri Samarth Apartment, Chitrangan Soc.,
Savarkar Nagar, Gangapur Road, Nashik-43 Mob : 9423990457

♦ Editor / Secretary ♦
Prin. Dr. Manohar Patil

Email-manoharpatil123@gmail.com
Mob-94222287053

♦ Editor / President ♦
Prin. Dr. Pramod Pawar

Email-pramodpawar1761@gmail.com
Mob:9423582073

♦ Dr. Bal Kambale (Kurat - Pune)

♦ Dr. Vihab Dahifale (Nanded)

♦ Advisory Editors ♦

- Dr. Kusum More (Latur)
Dr. Prakash Fawar (Kolhapur)
Dr. Ravindra Bhavnge (Kolhapur)
Dr. Chaitra Redkar (Mumbai)
Dr. Prashant Amrutkar (Aurangabad)
Dr. Sunil Shirde (Parbhani)
Dr. Jyotsna Sonbhaskar (Nashik)
Dr. Nandaji Saipute (Gadchiroli)
Dr. Vinod Galikwad (Shajapur)
Dr. Sandeep Kale (Selu-Vardha)
Dr. Ram-Jadhav (Nanded)
Dr. Yash T. Shaikh (Koradi-Nagpur)
Dr. Sanjay Wagh (Mumbai)
Dr. Suresh Bhalerao (Parbhani)
Dr. Sachin Patil (Sangali)
- Dr. Vithal More (Latur)
Dr. Alka Deshmukh (Nagpur)
Dr. Balasubeh Bhosale (Tusgaon)
Dr. Liqat Khan (Mumbai)
Dr. Ashok Nairwade (Aurangabad)
Dr. Urmila Chavhan (Merraj)
Dr. Manik Sawarane (Pune)
Dr. Sanjay Gore (Gadchiroli)
Dr. Parrelal Suryawanshi (Amravati)
Dr. Pramod Shambharkar (Chandrapur)
Dr. Meera Phad (Nanded)
Mr. Dattatray Wabale (Pune)
Mr. Mahesh Birhade (Raigarh)
Dr. Hanuman Phatak (Baramati-Pune)
Dr. Prashant Vighde (Parivada-Amravati)

♦ BOS Chairman ♦

- Dr. Bal Kambale (Pune)
Dr. Navnath Aaghar (Aurangabad)
Dr. Rajendra Murtamwar (Gadchiroli)
Dr. Shama Shirsath (Aurangabad)
Dr. Subhash Gawri (Amravati)

♦ Hon'ble Guest Editors ♦

- Dr. Sanjeevkumar Sharma (Merraj)
Dr. Shilpi Bose (Raipur)
Dr. Garima Jawanalkar (Bhopal)
Dr. Ketan Gorekar (Pune-Goa)
Dr. Shaikh Abul Barkat (Hydrabad)
Dr. B. Baldev Agde (Gujrat)

♦ Editing Assists ♦

- Dr. Vignar Shalid (Jalgaon)
Dr. Sanjay Patil (Chopda)
Mr. Anil Salunke (Shahada)
- Dr. Sambhoji Patil (Shahada)
Dr. Gaurav Soderge (Jalgaon)
Mr. Ganesh Chavhan (Aurangabad)

♦ Managing Editor ♦

* अनुक्रमिका *

क्षीय	३
प्रचार्य डॉ. पी. डी. देवरे	३
e 370 of The Indian Constitution	10
Dr. Jyoti D. Thakare	10
teal Background And Problem of Jammu & Kashmir	13
apt. Dr. Sunil S. Ingale	13
Constitution & Article 35A	15
niket V. Deshmukh	15
quences of article 370 of the Constitution of India	19
r. Ashish Kale	19
China Relations & Jammu Kashmir	22
e. Vidya Raut	22
Constitution and Constitution of Jammu and Kashmir Analytical Approach	25
e. Vinod Bhivaji Khaire	25
and Demerits of Abrogation of Article-370	27
l. Adice Prashant Thakare, - Major Dr. Prashant Thakare	27
and Pakistan Relation	29
of. Rajendra Korde	29
s of Art. 370 – A Constitutional Perspective	33
Deepak K. Raut	33
जनम और शांति की बढ़ती आशाएं आंचित्य : अनुच्छेद ३७० निरवलीकरण	३७
सचिन एस. वेरवलकर	३७
क्षीरची सामाजिक-आर्थिक विषयची प्रसंगिकता	४१
सचिन एस. कयबाल	४१
विधान आणि कलम ३७०	४४
डॉ. अनिता व. तिडके	४४
विधानातील अनुच्छेद ३७०	४७
वासुदेव वा. भगत	४७
भीर दहशातवाद एक जटिल समस्या	४९
अरुण मुकुंदराव शेळके	४९
सचिन एस. कयबाल	४९

Vichar Manthan (A Peer Reviewed Journal) ISSN - 2347-9639	६०
कलम ३७० आणि काश्मीर	६३
- प्रा. डॉ. सुनील भा. चवके	६३
कलम ३७० आणि भारतीय राजकीय व्यवस्था	६७
- प्रा. विलास एस. टाले	६७
कलम ३७० आणि जम्मू-काश्मीरचे राजकारण	७३
- डॉ. विमल विनोद राठोड	७३
- डॉ. सुशांत विमणकर	७३
काश्मीर विवाद कारणमीमांसा : विश्लेषणात्मक अध्ययन	७६
- प्रा. नितीन माणिकराव बिहाडे	७६
जम्मू-काश्मीर समस्यांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी	८०
- सुंदर हरिभाऊ किन्हीकर	८०
काश्मीर प्रश्न ऐतिहासिक अचलोकनः	८४
- डॉ. मोहिंद म. तिरुमनमगर	८४
जम्मू काश्मीर - कलम ३७० : वास्तविकता आणि भविष्य	८८
- प्रा. डॉ. संदीप बी. काळे	८८
- प्रा. डॉ. रतन व्ही. राठोड	८८
३७० कलम आणि काश्मीर समस्या	९२
- प्रा. डॉ. बबिता पी. येवले	९२
कलम ३७० निरस्त : कारणे आणि परिणाम	९७
- डॉ. गजानन जी. हिवराले	९७
जम्मू-काश्मीर समस्यांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी	१०१
- प्रा. डॉ. नोदर कु. राईकर	१०१
भारतीय संविधान आणि कलम ३७०	१०४
- प्रा. डॉ. संस्था चर्जन	१०४
जम्मू-काश्मीर व ३७० चे कलम	१०७
- प्रा. डॉ. कारिदास दिगंबर फड	१०७
जम्मू-काश्मीर आणि ३७० चे कलम	११०
- सहायक प्रा. लक्ष्मण बाबाराव यादव	११०
नव्या जम्मू-काश्मीरपुढील आव्हाने	११७
- डॉ. प्रशांत विघे	११७
३७० कलम आणि जम्मू-काश्मीर पुनर्जना कायदा २०१९ यामधील फक्त	११७

- श्री. गणेश मा. निरामबा

कायसीर ग्रामवस्तु (इतिहास)

मं. दत्तात्रय पुस्तकालय, पाठशाळा, गोवापेट, गं. नि. अमरावती.

भारताचे पंतप्रधान माननीय नरेंद्र मोदी यांनी संसदेने

पंतु आहे.

कायसीरचा इतिहास :-

कायसीर जमिनीत विविधक समतल करून घेतल्यामुळे कायसीरचे १७० आणि ३५ ए. करून १६ झाले. वरील जम्मी कार्याची आणि लडाखला केंद्रस्थानीत प्रदेश क्षेत्राचे संतत वधापासून खोलीत कायसीर प्रस्तावर कायमस्वरूपी नोंदणी नियान्ताचे झालेले जात आहे. मोदी सरकारच्या या नियान्ते देखवर्तिकांनी मोठ्या प्रमाणात स्थापन केले. यात त्याचवेळी कार्हीकडून या बदलांचा तीव्र निषेध नोंदविण्यात येत आहे. स्थापित आणि निषेध या टोन्ही संदर्भातील चर्चा ठरतायला व लिखाण वाचवताला मिळत आहे. गतकळात घडलेल्या कार्ही पर्यटनमुळे मागील सतर वर्षांत कायसीर प्रश्नाने भारतासमोर नवनीत आव्हाने उभे केलीत. कायसीर प्रश्नामुळे विवे निमाण झालेले न्यायप्रकला, घडलेले अनेक विसातक प्रमाण यामुळे जाणवतालीत पर्यटकांना अतिकीर्तित करणारे हे भारताचे नंदनवर ह्याळल्या गेले. कायसीरच्या अंतर्गत अनेक वाधापासून निघतेर उकळत असते तरी या प्रदेशाला शूचीताचा प्राचीन इतिहास लक्ष्यत आहे. कळत ३७० आणि ३५ ए. १६ कायमता अंतर्वाच्या या स्थितीत कायसीरचा इतिहास व कायसीर प्रश्नाचे वास्तव यात प्रकाश टाकणे हेच या शोधनिबंध लेखनाचे प्रमाण आहे.

जम्मी-कायसीर ताड्याला प्राचीन इतिहास आहे. कायसीरचे नाव कश्यप त्रयोवीच्या नावावरून पडल्याचा उद्भव साधतलो. नीलम पुराण आणि कलहाच्या राजवर्तिकांनी या प्राध्वरकन जम्मी-कायसीरच्या प्राचीन इतिहासाची साक्षिती मिळते. प्राचीन काळात हिंदू राजांचे ह्ये राज्य होते. कायसीरचा प्राचीन इतिहास म्हणजे की, सवर्तित व्हिले नाच डोळ्यासमोर येते ते म्हणजे कलहापाचे आणि त्याने लिहिलेल्या राजवर्तिकांनी या ग्रंथाचे. राजवर्तिकांनी म्हणजे राजांची नदी किना वार्ताचा प्रवाह. जवर्तीत साळ्यात आधुनिक इतिहासकारांच्या मते कलहाचा राजवर्तिकांनी हा ग्रंथ आज उल्लेख असलेल्या इतिहासाच्या ग्रंथांसाठी एक सर्वाधिक प्राचीन व संपन्नमाण

Aishwarya Publications : 80

औरोबाच्या परतानंतर मुलत साक्षात्बलात उतरतो कळत लागतो. टूटाचे प्रांत स्वतंत्र होऊ लागले किंवा दुसऱ्या शासकांच्या गाथेत जाऊ लागले. इ.स. १७५२ मध्ये अहमदशाही अवधालीने कायसीर ताक्यात घेतले. पुढे ६७ वर्षांपर्यंत कायसीरचा पटोलांनी राज्य केले.

जम्मीचा इतिहास :-

जम्मीचा उद्भव महाराष्ट्रात काळात साधतलो. हज्ज्याकालीन अवशेष तथा मीठ, कुशाण आणि गुप्तकालीन कलाकृतीमुळे जम्मीचे प्राचीनत्व लक्षात येते. जम्मी बाबईरा पहाडी क्षेत्रात विभाजित होत होता. डोगरा (डोगरी) धार्मिक असल्यामुळे त्यात डोगरा म्हणजे) शासक झाले. जम्मी अनेक वेळ ब्रिटीश आरम्भाने त्याची स्वामता राहोी जम्मीचे राज्य केले. परंतु त्याचे उत्तराधिकारी मुलत असल्यामुळे पराधवाचा ताबा महाराजर्हीस यांनी जम्मी राज्यावर इ.स. १८१९ मध्ये आणले बडबड निमाण केले. १८२६ मध्ये जम्मी राज्य ब्रिटीशांनी अगुलसत करणारे डोगरा या शाही राजवंशातील वंशज राजा गुलाबर्हीस यांना सोपविले. याच गुलाबर्हीसने जम्मी राज्यातील मीठ क्षेत्राचा आरम्भ राज्यात विलीन केले. गुलाबर्हीसने जम्मी क्षेत्रावर कायसीरवाही आणला अधिकार प्रस्थापित केला. १९१७ पर्यंत जम्मी कायसीरचा डोगरा वंशाचे राज्य कायम राहिले. महाराजा हरर्हीस हे तेजाचे जम्मी कायसीरचे राजे होते.

इतिहास कायसीर प्रश्नाचा :-

कायसीर प्रश्न नीरुणे समजून देण्यासाठी इ.स. १९४७ पूर्वीच्या आणि १९४७ नंतरच्या भारत विभाजनानेच्या व कायसीरच्या भारतातील विलीनिकण्याच्या वेळेच्या नेवण्या घटना यामुळे देश फार आवश्शक आहे. कायसीर हे स्वतंत्र्यापुढे भारतातील एक महत्त्वपूर्ण संस्थान होते. सिवेट, चीन, युक्तस्वतः, अफगाणिस्वतः, ईराक संघटनेत कायसीर भौतिकदृष्ट्या नजीक असल्याने इ. देशांनी कायसीर भौतिकदृष्ट्या नजीक असल्याने त्याला आंतरराष्ट्रीय महत्त्व होते. अशा या कायसीर मागावर डोगरा वंशातील राजा गुलाबर्हीसने अगुलत अधिकार प्रस्थापित केला. कायसीर भागातील बहुसंख्य राजा सत मुस्लिम धर्मीत होती आणि तेथे हिंदू अत्यासाड्याक होते. पुढील काळात यादीवर आलेले राजा हरर्हीस आणि त्याचे कुमारा सटार संस्थानिकारणाचे आरम्भ्या प्रवेकर अत्याचर करतिले होते. अशा परिस्थितीत

कायसीरमध्ये वेगळे अडवुली यांचा उदय झाला. त्यांनी मुस्लिम कॉन्कसट (राजतेचे नेतृत्व कॉन्कसट) यांचा राजकीय पक्ष स्थापन केला. कायसीरमध्ये मुस्लीम बहुसंख्य असल्याने तेथे मुस्लिम कॉन्कसटाचा उदय प्रसर झाला. शेख अडवुली यांच्या नेतृत्वाखाली मुस्लिम कॉन्कसट कार्यान्वयनात पुन्हा राजकीय पक्ष होता. शेख अडवुली म्हणजे कायसीरी जनतेचे हृदयरसादर. वधापात सवर्तीसवर्ती वधांपासून ते मुत्सुर्हीस म्हणजे १९३१ पासून १९८२ पर्यंत ५२ वर्षे त्यांनी कायसीरी जनतेच्या हृदयावर अगुलत गाळविले. स्वतः कायसीरी हे शेख अडवुली यांचे क्षेत्र पाहण होते. त्याचे राष्ट्रीय गुरू म्हणजे कवी श्रेष्ठ महमूद हकबाल. इकबाल मुहंमद कायसीरचेच. त्यांनीच शेख अडवुली यांच्या हृदयात कायसीर राष्ट्रच्या स्वातंत्र्याची ज्योत पेटविली. कायसीर हे मुस्लिम बहुसंख्य असल्यामुळे तेथे स्वतंत्र मुस्लिम राष्ट्र स्थापन व्हावे या कल्पनेचे बीजांतणेला इकबाल यांनीच शेख अडवुली यांच्या मनात केलेले होते. तयुर्वीच कायसीरचे महाराजा हरर्हीस आरम्भाने मुस्लिम प्रत्येक अत्याचर करत आणते याची गोळीत शेख अडवुली यांना झालेली होती. त्यामुळे त्यांनी मुस्लिम संघटनेचे कार्य सुरू केले होते. आरम्भाने मोहक यांनी, असाय वगुलवाते, त्याग, मरण, बलिदान, विहाद अशा उत्तरेक मान्य कायसीरी मुस्लिमांच्या धार्मिक काळजाला शेख अडवुली यांनी होत घेतला. त्यामुळे कायसीरमध्ये धर्मयुद्धात मुवातत झाली. या विहाती आंदोलन दरम्यान १३ जुलै १९३१ रोजी बाकीस आंदोलक मार्गते गेले. हा दिवस कायसीरत राष्ट्रीय हुर्राटाचा दिन म्हणून पाळला जातो. विहादी आंदोलनदरम्यान भारताच्या बावीस आंदोलकांच्या शेतांचे एकच ठिकाणी दहन केलेली दहनधुमी कायसीरी जनतेचे 'राष्ट्रीय स्मारक', देणा स्थळ बनले आहे. या राष्ट्रीय स्मारकापासून कायसीरी जनता स्वतंत्र कायसीर निर्माण करण्याची प्रेरणा घेत आहे. असे शोध अडवुलींनीच साधून देवलेले आहे.

कायसीरच्या स्वातंत्र्यनसाठी विनाशदाच्या घोषणा कळत स्वतःत राधाच करवाची सुरवात आशाप्रकार १९३१ पासून झालेली आहे. तेल्ल्यापुसून आशाप्रयत्न हा स्वातंत्र्य मार्गता या संघर्ष वेगवेगळ्या घटतीने अग्रव घालू आहे. एवढेच नव्हे तर संघर्षासाठी याचोच घाणासून घटत मिळवणावी यापुढी याच काळापासून सुरू झालेली आहे. स्वतः कायसीरसाठी सुरू असलेला विनाशदा मार्ग

Aishwarya Publications : 81

सर्व प्रयत्नांततःही यशस्वी होते नव्हते. त्यामुळे विचारण्यापेक्षाही यातकीच आढोल्याचा, वाटाघाटीचा मार्गाचा स्वीकार करावाचें ठरवून शोध अद्युक्ता यांनी आपल्या मागणा बंदून केले. काश्मीरचा मुस्लिम हे बहुसंख्य असल्यामुळे लोकशाहीचा मार्गितही आयतें स्वतंत्र मुस्लिम राष्ट्रचें ध्येय साध्य होऊ शकते म्हणून त्यांनी विचारल्या त्याचा कटब लोकशाही मार्ग स्वीकारला, त्याचा अर्थही असाच (पुढच्या काळातील नगरान्त मुस्लिम कॉन्ग्रॅसम्' (पुढच्या काळातील नगरान्त कॉन्ग्रॅसम्) घडवणी साधना झाली. शोध अद्युक्ता हेच या प्रकारचे राहिले आद्येय झाले.

त्याच काश्मीरसाठी शोध अद्युक्ता यांनी महाराजा रवीशंकर विखर १० मे १९४२ रोजी 'निवृत्त काश्मीर' नावाचे आलेखन सुरू केले, त्याच हिंसाचार, जाळपोळ, गोळीबाद, अटक, गुप्त, कुलूस, टहडरजाली हे सारे धड्डे लगावे, त्यामुळे २० मे १९४६ रोजी शोध अद्युक्ता यांचा अटक झाली. त्यांच्याविरुद्ध खटला भरविण्यात आला. तेव्हा शोध अद्युक्तावरील खटल्यात त्यांना घालून कल्याणसाठी नेहऱ्हेची काश्मीरला जाण्याचे ठरविले. त्यांच्या आणखि काश्मीरमधील परिस्थिती आणखी चिपळेल म्हणून रवीशंकर महाराजांच्या शासनाने त्यांच्या काश्मीर प्रवासावर बंदी घालली. बंदी अर्थात सुाकारन नेहऱ्हे काश्मीरला गेले, तेव्हा त्यांना अटक करण्यात आली. या अटकेने नेहऱ्हेची मनावर धाळार जिवन झाली. परंतु यामुळे घडून नेहऱ्हे व शोध अद्युक्ता यांचे संबध मात्र अस्विक टूट गेले.¹¹

काळाचीच्या वेळी काश्मीर हे संस्थान मुस्लिमबहुल असल्याचे आणि पाकिस्तानशी भौगोलिक संलग्न असल्याने अनेकांनी काश्मीर परिस्थितीत जाणाऱा ही निवृत्त काळला होता. परंतु महाराजा रवीशंकर यांना मात्र काश्मीर स्वतंत्र ठेवावचा होता. (महाराजा रवीशंकर यांना मराठात साहित्य जगण्याचे होत की स्वतंत्र राहण्याचे होते याविषयी परतून विशेषी सारासारा दिलेला आहे.) शोध अद्युक्ता यांचा सुट्या हो नको होते. उलट काश्मीरला पाकिस्तानमध्ये आणायानाही न. जिना रवीशंकरांचा दबाव कमी केवळ देण्यास तयार होते. अशा स्थितीत महाराजा रवीशंकर यांनी काश्मीरही तिथेच घेवले नाही. संसदार न्हिले, नगरान्त गोवळी यांनी रवीशंकरांचा मारातो विविध नेत्यांचा मदतीने

दिला. याच दरम्यान रवीशंकरांनी भारत सरकारच्या दबावासाठी पाकिस्तान समर्थक काक यांचा काळौ भारत समर्थक मेरूचंद महाजन यांची प्रयत्नांची म्हणून नेमणूक केली. त्यांनी ऱ्हव्हर्ड्, मारात सरकारच्या दबावासलतीने निर्णय देण्यास मुकवात केली. शोध अद्युक्ता यांची तुर्कगानु सुटका केली. पाकिस्तानी समर्थक आणि शोध अद्युक्तांचे विरोधक असलेल्या सर्व मुसलमानांना जन्म परासारातून राहिल्या दिले आणि तेच पाकिस्तानतून आलेल्या निर्वासितांत वसविणे, काश्मीरमधील भारताचा बादात प्रभाव पाहून पाकिस्तानने टाळोल्याच्या अंतर्गत १९४७ मध्ये काश्मीरमध्ये युमेथिले, टाळोलाचे शोभायच्या

दिवाने मराठाले तेव्हा महाराजा रवीशंकरांनी २४ ऑक्टोबरला भारताचे लोकची सहाय्य मागिले, परंतु काश्मीर काश्मीरच्या विविधीकरणाच्या कारणाने त्यासाठी होणार नाही तोपर्यंत मदत मिळणार नाही, अशी टीका पुरविता घडून नेहऱ्हे व संसदार वल्लभभाई पटेल यांनी घेतली. पाकिस्तानी पुरस्काराची सुटालुट, जाळपोळ, बल्लूबारा, कतली असे अमानुष अत्याचारा काश्मीर जनतेवर सुरू केले. अनेक गावे लावून बंदून श्रीनगरच्या दिसीने आणखीच केली. पाश्मीर महााराजा रवीशंकर यांचा विविधीकरणा कारणाने २६ ऑक्टोबर १९४७ रोजी म्हारी कराची लागली. परंतु जुनाबाद, हिंसाचार या संस्थानाप्रमाणे हे विविधीकरण नव्हते तर सामर्थीकरून होते. त्यानंतर भारत सरकारने लोकची कारवाईचा निर्णय घेतला. भारताने ईश्याने भारताचा भाग पाकिस्तानच्या तालागानु हिलकादूर घेतला. काश्मीर न पकडवता भाग विकून शकले असले

पण तेव्हाचान घडून नेहऱ्हेची मारात घेऊन पुढे हा प्रश्न संयुक्त राष्ट्रसंघाने (युने) नेला.¹² काश्मीरचा एक लोकांसा भाग पाकिस्तानच्या ताब्यात राहिले. पुढे विविधीकरून काश्मीरचा प्रश्न पथीत बनत गेला.

काश्मीर हे संस्थान भारतात विलीन न करता सामील घेतल्यामुळे पुढे भारतीय सौविधान्यपत्र सुट्टा तथा प्रकारचे ३७० वे काल्या देवराचार अंतरे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्वतंत्र भारताचे संविधान लिहिले. पर्यायाने ३७० हे कलम सुट्टा त्यांच्या अंतरे असा बळोकांचा भावसाव आला. परंतु या कलमाचा बाबासाहेबांचा पूर्णतः विरोध होता. त्यांच्या विरोध न जुमानता नेहऱ्हेने कलम संविधानात स्वायच्छि केले होते. या कलमाचा समुद्र ताब्यावर्ती अत्याचार यांनी शोध अद्युक्तांच्या मदतीने

दिला. याच दरम्यान रवीशंकरांनी भारत सरकारच्या दबावासाठी पाकिस्तान समर्थक काक यांचा काळौ भारत समर्थक मेरूचंद महाजन यांची प्रयत्नांची म्हणून नेमणूक केली. त्यांनी ऱ्हव्हर्ड्, मारात सरकारच्या दबावासलतीने निर्णय देण्यास मुकवात केली. शोध अद्युक्ता यांची तुर्कगानु सुटका केली. पाकिस्तानी समर्थक आणि शोध अद्युक्तांचे विरोधक असलेल्या सर्व मुसलमानांना जन्म परासारातून राहिल्या दिले आणि तेच पाकिस्तानतून आलेल्या निर्वासितांत वसविणे, काश्मीरमधील भारताचा बादात प्रभाव पाहून पाकिस्तानने टाळोल्याच्या अंतर्गत १९४७ मध्ये काश्मीरमध्ये युमेथिले, टाळोलाचे शोभायच्या

दिवाने मराठाले तेव्हा महाराजा रवीशंकरांनी २४ ऑक्टोबरला भारताचे लोकची सहाय्य मागिले, परंतु काश्मीर काश्मीरच्या विविधीकरणाच्या कारणाने त्यासाठी होणार नाही तोपर्यंत मदत मिळणार नाही, अशी टीका पुरविता घडून नेहऱ्हे व संसदार वल्लभभाई पटेल यांनी घेतली. पाकिस्तानी पुरस्काराची सुटालुट, जाळपोळ, बल्लूबारा, कतली असे अमानुष अत्याचारा काश्मीर जनतेवर सुरू केले. अनेक गावे लावून बंदून श्रीनगरच्या दिसीने आणखीच केली. पाश्मीर महााराजा रवीशंकर यांचा विविधीकरणा कारणाने २६ ऑक्टोबर १९४७ रोजी म्हारी कराची लागली. परंतु जुनाबाद, हिंसाचार या संस्थानाप्रमाणे हे विविधीकरण नव्हते तर सामर्थीकरून होते. त्यानंतर भारत सरकारने लोकची कारवाईचा निर्णय घेतला. भारताने ईश्याने भारताचा भाग पाकिस्तानच्या तालागानु हिलकादूर घेतला. काश्मीर न पकडवता भाग विकून शकले असले

पण तेव्हाचान घडून नेहऱ्हेची मारात घेऊन पुढे हा प्रश्न संयुक्त राष्ट्रसंघाने (युने) नेला.¹² काश्मीरचा एक लोकांसा भाग पाकिस्तानच्या ताब्यात राहिले. पुढे विविधीकरून काश्मीरचा प्रश्न पथीत बनत गेला.

काश्मीर हे संस्थान भारतात विलीन न करता सामील घेतल्यामुळे पुढे भारतीय सौविधान्यपत्र सुट्टा तथा प्रकारचे ३७० वे काल्या देवराचार अंतरे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्वतंत्र भारताचे संविधान लिहिले. पर्यायाने ३७० हे कलम सुट्टा त्यांच्या अंतरे असा बळोकांचा भावसाव आला. परंतु या कलमाचा बाबासाहेबांचा पूर्णतः विरोध होता. त्यांच्या विरोध न जुमानता नेहऱ्हेने कलम संविधानात स्वायच्छि केले होते. या कलमाचा समुद्र ताब्यावर्ती अत्याचार यांनी शोध अद्युक्तांच्या मदतीने

संदर्भ :
1. *Hind and the Muslims*, Dinesh Shastri, 1957.
2. *India and the Muslims*, 1957.
3. *The Muslims in India*, 1957.
4. *The Muslims in India*, 1957.
5. *The Muslims in India*, 1957.
6. *The Muslims in India*, 1957.
7. *The Muslims in India*, 1957.
8. *The Muslims in India*, 1957.
9. *The Muslims in India*, 1957.
10. *The Muslims in India*, 1957.
11. *The Muslims in India*, 1957.
12. *The Muslims in India*, 1957.

ग्रंथ लेखकांसाठी आवाहन

महाराष्ट्राने व महाराष्ट्राबाहेरही संदर्भ ग्रंथ/कालिका पुस्तकांचे लेखकांनी आपला ग्रंथ व सांघवत प्रथाचा सश्लित परिचय विचारामुखनाके पाठविण्यास त्यास विचारामुखनाके पुढील अंकान परिचयवत्तक प्रसिद्धी देण्यात येईल.

हे आवाहन सामान्यशास्त्र, मानसशास्त्र, इतिहास, अर्थशास्त्र, रायशास्त्र, लोकप्रशासन माहिती व जनसंपर्क इ. सामाजिक शास्त्रांतर्गत क्षेत्रांच्या सर्व ग्रंथ लेखकांसाठी आहे.

संपर्क:
डा.आर.जी. डॉ. पी.डी. टिक्करे (नाश्निक) ९५२३३६८०४९७
डा.आर.जी. डॉ. प्रमोद पन्जार (असहजतेने) ९५२३३६८२०७३